

POSTANOWIENIE

13 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Krajewski

na posiedzeniu niejawnym 13 września 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa D. L.
przeciwko A. spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej D. L.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z 17 listopada 2022 r., I ACa 1168/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od D. L. na rzecz A. spółki akcyjnej w W. 2700 zł
zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami
ustawowymi za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia
doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 17 listopada 2022 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach oddalił apelację powoda od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach z 6 sierpnia 2021 r., w którym oddalono powództwo o zasądzenie świadczenia z umowy ubezpieczenia.

Powód wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zaskarżając go w całości. Wniósł o przyjęcie jej do rozpoznania ze względu na występujące w sprawie dwa istotne zagadnienia prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), które dotyczą możliwości wyłączenia odpowiedzialności ubezpieczyciela w razie wystąpienia

zdarzenia ubezpieczeniowego jako następstwa zespołu zależności alkoholowej. Skarżący powołuje się także na potrzebę wykładni przepisu budzącego poważne wątpliwości (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.), tj. art. 385¹ k.c. w zakresie, w którym na jego podstawie można by uznać, że postanowienia wzorca przewidujące wyłączenie odpowiedzialności ubezpieczyciela z tytułu niezdolności ubezpieczonego do pracy, gdy niezdolność do pracy powstała wskutek choroby psychicznej, która nie jest skutkiem wyboru ubezpieczonego, lecz sytuacji losowej, stanowią niedozwolone postanowienia umowne.

W piśmie z 16 czerwca 2023 r. skarżący podniósł zarzut nieważności postępowania ze względu na rozpoznanie sprawy w składzie jednego sędziego oraz udział w rozpoznaniu sprawy sędziego powołanego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.). Skarga kasacyjna stanowi nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń, którego celem jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa, usunięcie z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych. Ograniczenie przesłanek do czterech ma zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest uzasadnione jedynie w sprawach, w których mogą być zrealizowane te funkcje, a skarga kasacyjna nie stanie się instrumentem wykorzystywanym w każdej sprawie.

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. może być wyłącznie problem o charakterze prawnym, a nie faktycznym lub wynikającym ze stwierdzonych przez skarżącego uchybień sądu. Jego rozstrzygnięcie powinno stwarzać realne i poważne trudności, mieć znaczenie dla

rozstrzygnięcia sprawy, na tle której zostało sformułowane, a także innych potencjalnych lub rzeczywiście toczących się spraw. Skarżący powinien w tym przypadku przedstawić pogłębioną argumentację. Zagadnienie prawne nie może odnosić się do subiektywnej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego (zob. np. postanowienia SN: z 16 maja 2018 r., II CSK 15/18; z 24 kwietnia 2018 r., IV CSK 552/17; z 19 kwietnia 2018 r., I CSK 709/17; z 10 kwietnia 2018 r., I CSK 733/17). Powinno ono zostać sformułowane na tle dokonanych przez sąd ustaleń faktycznych, a jednocześnie być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny, tak aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się wyłącznie do samej subsumpcji stanu faktycznego i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (zob. postanowienia SN z 31 października 2023 r., I CSK 4205/22, i z 16 listopada 2023 r., I CSK 3355/23).

W ocenie Sądu Najwyższego w sprawie nie występuje istotne zagadnienie prawne we wskazanym rozumieniu. Ubezpieczyciel oraz ubezpieczający kreują łączący ich stosunek prawny w ramach przysługującej im autonomii woli, której granice określa art. 353¹ k.c. Ubezpieczyciel może wyłączyć swoją odpowiedzialność w przypadkach określonych w umowie, przy czym nie muszą to być sytuacje zawinione przez ubezpieczającego. Istotne jest, by wyłączenia odpowiedzialności ubezpieczyciela były jednoznaczne i wyraźnie określone. W niniejszej sprawie wyłączenia dotyczyły m.in. sytuacji, gdy niezdolność do pracy nastąpiła w związku ze spożyciem przez ubezpieczonego alkoholu lub na skutek nadużywania przez ubezpieczonego alkoholu. Nie można uznać, by były one oznaczone w sposób niejasny. W toku postępowania Sądy obu instancji ustaliły, że niezdolność do pracy powoda nastąpiła w wyniku wieloletniego nadużywania alkoholu. Zaistniała zatem okoliczność zwalniająca ubezpieczyciela z wypłaty świadczenia i bez znaczenia jest, czy uzależnienie powoda od alkoholu było przez niego zawinione, czy też nie.

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga wskazania przepisu prawa, którego wykładnia budzi wątpliwości, określenia zakresu koniecznej wykładni, podania, na czym polegają wątpliwości związane z rozumieniem przepisu oraz przedstawienia argumentacji przemawiającej za tym, że mają one rzeczywisty i poważny charakter, nie należą

zaś do zwykłych wątpliwości związanych z procesem stosowania prawa. Wymagane jest także wykazanie, że treść i znaczenie przepisu nie zostały dostatecznie wyjaśnione w dotychczasowym orzecznictwie lub że istnieje potrzeba zmiany ich dotychczasowej wykładni (zob. postanowienie SN z 21 listopada 2023 r., I CSK 4931/22). Jeżeli podstawą wniosku w tym zakresie jest twierdzenie o występujących w orzecznictwie sądowym rozbieżnościach wynikających z dokonywania przez sądy różnej wykładni przepisu, konieczne jest także wskazanie rozbieżnych orzeczeń, dokonanie ich analizy i wykazanie, że rozbieżność wynika z różnej wykładni przepisu (zob. postanowienie SN z 28 marca 2007 r., II CSK 84/07, z 30 listopada 2023 r., I CSK 200/23, z 30 listopada 2023 r., I CSK 291/23).

W ocenie Sądu Najwyższego na tle art. 385¹ k.c. nie występuje wątpliwość wskazana przez powoda. Niezdolność do pracy, choć stanowi następstwo zespołu zależności alkoholowej, który kwalifikuje się jako chorobę psychiczną, to została wywołana nadużywaniem przez skarżącego alkoholu. Jak wspomniano wyżej, ubezpieczyciel może wyłączyć swoją odpowiedzialność w określonych w umowie przypadkach. Mogą należeć do nich także sytuacje losowe, niezależne od ubezpieczonego, zwłaszcza jeżeli wiążą się z nadzwyczajnym zwiększeniem ryzyka zajścia wypadku ubezpieczeniowego. Nadużywanie alkoholu należy do takich okoliczności. Jest zresztą wysoce wątpliwe, czy można uznać je za okoliczność niezależną od ubezpieczonego, który zwłaszcza na etapie poprzedzającym uzależnienie od alkoholu kwalifikowane jako choroba psychiczna ma wpływ na podejmowanie lub unikanie zachowań mogących do tej choroby doprowadzić.

Sąd Najwyższy nie dostrzega również w niniejszej sprawie nieważności postępowania, która to przesłanka powinna być uwzględniana z urzędu (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). W szczególności, wbrew stanowisku skarżącego wyrażonemu w piśmie procesowym z 16 czerwca 2023 r., nie ma podstaw do uznania, że nieważnością skutkowało rozpoznanie sprawy przez Sąd Apelacyjny w składzie jednoosobowym. Nie można bowiem uznawać, że stan sprzeczności składu sądu z przepisami prawa występuje, gdy ów skład był wprost wyznaczany przez odpowiedni, obowiązujący przepis, tj. art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczegółowych

rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (dalej: „ustawa covidowa”). Przepis ten nie został derogowany w wyniku zakwestionowania przez uprawniony organ jego zgodności z przepisami wyższego rzędu. Sąd orzekający w niniejszej sprawie był więc związany normą procesową i ustrojową, która – w związku z istnieniem stanu zagrożenia epidemiologicznego w czasie rozpoznawania sprawy – wyznaczała skład jednoosobowy dla sądów drugiej instancji. Na tle art. 15z¹ ust. 1 pkt 4 ustawy covidowej w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono już, że kolegialność składu orzekającego, będąca ugruntowaną zasadą w postępowaniach odwoławczych, zapewnia wyższy standard kontroli odwoławczej, pozwala bowiem na kształtowanie się decyzji w drodze dyskursu i ścierania stanowisk, umacnia bezstronność, niezależność i niezawisłość orzekania oraz zwiększa legitymację rozstrzygnięcia sądu w odbiorze społecznym, a tym samym jest pożądana z punktu widzenia właściwej ochrony praw stron i uczestników postępowania. Nie oznacza to jednak jeszcze, że odstępstwo od zasady kolegialności jest równoznaczne z naruszeniem art. 45 ust. 1 Konstytucji (zob. postanowienia SN: z 29 kwietnia 2022 r., III CZP 77/22; z 15 marca 2023 r., I CSK 4340/22; z 11 lipca 2023 r., I CSK 4959/22).

Sądowi Najwyższemu znane jest stanowisko wyrażone w uchwale składu siedmiu sędziów Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22 (OSNP 2023, nr 10, poz. 104), w której uznano, że rozpoznanie sprawy cywilnej przez sąd drugiej instancji w składzie jednego sędziego ukształtowanym na podstawie art. 15z¹ ust. 1 pkt 4 ustawy covidowej ogranicza prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), ponieważ nie jest konieczne dla ochrony zdrowia publicznego (art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) i prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.). Niezależnie od wątpliwości związanych z tą uchwałą (zob. np. uzasadnienie postanowienie SN z 15 marca 2023 r., I CSK 4340/22) należy wskazać, że Sąd Najwyższy w powiększonym składzie zastrzegł, iż przyjęta wykładnia prawa obowiązuje od dnia jej podjęcia, wyjaśniając, że brak tego ograniczenia byłby niepożądany ze społecznego punktu widzenia i prowadziłby do nadwyrężenia powagi władzy sądowniczej oraz wizerunku sądownictwa. Oznacza to, że wydanie

orzeczenia przez sąd drugiej instancji w składzie ukształtowanym na podstawie art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy covidowej do 26 kwietnia 2023 r. włącznie nie może stanowić samoistnej podstawy stwierdzenia nieważności postępowania na podstawie art. 379 pkt 4 k.p.c.

Przechodząc do podnoszonej przez skarżącego okoliczności dotyczącej udziału w rozpoznaniu sprawy sędziego powołanego na urząd Sędziego Sądu Apelacyjnego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa, wskazać należy, iż wielokrotnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniano już, że nie ma podstaw do przyjęcia, iż sam fakt powołania sędziego sądu powszechnego na wniosek aktualnie funkcjonującej Krajowej Rady Sądownictwa jest okolicznością, która samodzielnie uzasadnia przyjęcie, że postępowanie prowadzone z udziałem takiego sędziego jest dotknięte nieważnością. Konieczne pozostaje przywołanie konkretnych okoliczności odnoszących się do sędziów biorących udział w orzekaniu w sprawie, które wskazują na nieprzestrzeganie przez nich obiektywnie wyznaczanego standardu sędziego bezstronnego i niezawisłego, czego skarżący nie czyni (zob. uchwałę SN z 5 kwietnia 2022 r., III PZP 1/22, OSNP 2022, nr 10, poz. 95, oraz postanowienia SN: z 28 kwietnia 2021 r., IV CZ 5/21; z 29 marca 2022 r., I CSK 7016/22; z 20 października 2022 r., I CSK 4589/22; z 29 marca 2023 r., I CSK 7016/22).

Z tych przyczyn należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1, 1¹, 3 i 4, art. 99 k.p.c. w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 6 oraz § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

[SOP]

[ms]

